

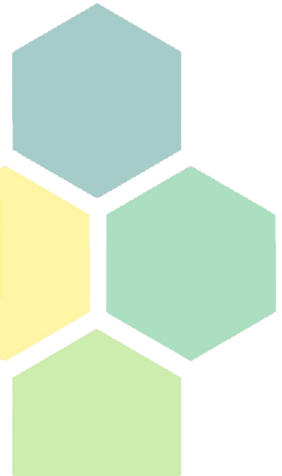

TR83 BÖLGESİ

İHRACAT VE İTHALAT FASILLARINDA

KATMA DEĞER YAKLAŞIMI RAPORU

2019

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2019

Raporu Hazırlayanlar:

Hüseyin Akın UÇURLU

İbrahim Ethem ŞAHİN

İçindekiler

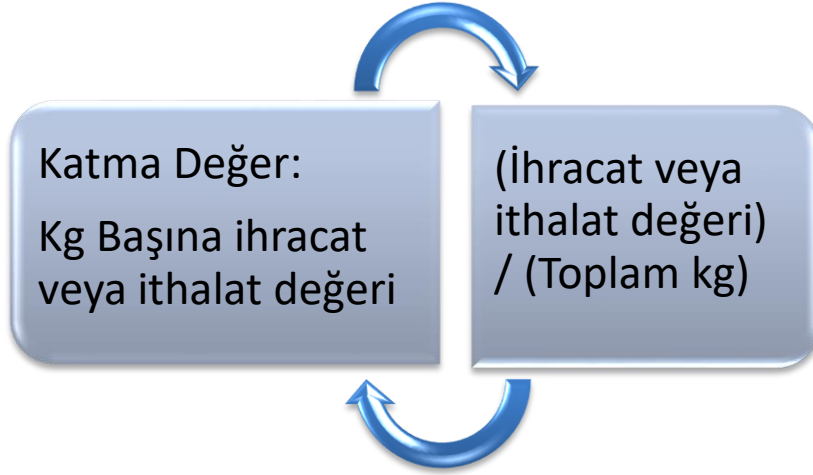
AMAÇ-YÖNTEM.....	4
ÖZET RAKAMLAR.....	6
TR83 DIŞ TİCARETİ GENEL BİLGİLER	8
TR83 İHRACAT VE İTHALATINDA KATMA DEĞER YAKLAŞIMI	10
2017 YILI İHRACAT	10
2017 YILI İTHALAT.....	14
2017 YILI DIŞ TİCARETİNDE ÖNE ÇIKAN FASILLARIN İHRACAT-İTHALAT KARŞILAŞTIRMALARI.....	17
FASILLARDA İHRACAT-İTHALAT KATMA DEĞER ANALİZLERİ.....	19
İHRACAT VE İTHALATTA DIŞ TİCARET TUTARLARINDA 2017 YILININ 2016 YILI İLE KARŞILAŞTIRILMASI	21
İHRACAT VE İTHALATTA KATMA DEĞERLERDE 2017 YILININ 2016 YILI İLE KARŞILAŞTIRILMASI	24
2023 YILI İHRACAT HEDEFİYLE İLGİLİ YAKLAŞIMLAR	26
SONUÇ.....	28
DEĞERLENDİRME	28
EK: SAĞLIK ENDÜSTRİSİ ÖZELİNDE KATMA DEĞER BİLGİLERİ	31
KAYNAKÇA	36

AMAÇ-YÖNTEM

Türkiye'nin 2023 yılında 500 milyar \$ ihracat hedefi bulunmaktadır. Toplam tutar bazında ortaya çıkan rakamların yanısıra 2017¹ yılı verilerine göre ülkemiz kg başına yaklaşık 1,36 \$'lık ürün ihracatı yapılabilmektedir. Türkiye'de kg başına ihracat fiyatı, son birkaç yıldır devam eden gerilemesini 2017 yılında da sürdürmüştür. 2014'te 1,59 \$ seviyesini gören kg başına ihracat, **2017'de 1,36 \$'a düşmüştür**. Böylelikle son üç yılda ihracatın birim fiyatında yüzde 14,5 gerileme yaşanmıştır.²

Türkiye için orta gelir grubundan üst-orta gelir düzeyine yükselişi, düşük teknoloji üretim yapısından orta teknoloji üretim yapısına geçmesi sayesinde olmuştur. Ülkemizin sürdürülebilir ekonomik büyüme ve dengeli kalkınmanın sağlanmasının yollarından birisi de katma değeri yüksek ürünlerin üretim ve ihracat içindeki payını artırabilmektir.³

Bu raporda, ülkemizin ihracata ilişkin makro ekonomik hedeflerine yönelik karar alıcılara ve araştırmacılara bilgi sağlamak amacıyla 2017 yılında TR83 Bölgesi'nin (Amasya, Çorum, Samsun, Tokat) ihracat ve ithalat değerleri fasıllar uyarınca incelenmiştir. Her bir ticaret faslının ithalat ve ihracat tutarları ile kg cinsinden miktarları analiz edilmiştir. Bu suretle, 2016 yılına da kıyasla 2017 yılında Bölgenin dış ticaretinin gittiği yön ve geleceğe dair hedefler konusunda fikir elde ederek öneriler geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Raporda kullanılan dış ticaret verileri, TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Başkanlığı, Bilgi Dağıtım ve İletişim Daire Başkanlığı'ndan resmi yazıyla istenerek elde edilmiştir. Alınan veriler, TR83 Bölgesi illerinin fasıl bazında yaptığı ihracat ve ithalatı toplam değer (\$ bazında verilmektedir) ve kg bazında göstermektedir. Rapor hazırlanırken, veriler ihracat ve ithalat ayrı ayrı olarak fasıl adlarına göre sıraya dizilmiş, daha sonra her faslın alt toplamı alınarak raporda kullanılmıştır. Fasil⁴ olarak ifade edilen sınıflandırma, birbirine daha çok benzeyen aynı nitelikte eşyayı içine alan, altı basamaklı rakamdan oluşan Armonize Sistem Kodunun ilk iki rakamıyla ifade edilen kısımları içermektedir.

Bir faslın Kg başına ihracat veya ithalat değeri= (İhracat veya ithalat değeri) / (Toplam kg) olarak hesaplanmaktadır.

¹ Raporun hazırlandığı süreç içerisinde 2018 yılı detaylı dış ticaret bilgileri henüz TÜİK'ten edinilmemiştir.

² Ekonomist Online, Kilogram başına ihracat üç yıldır kan kaybediyor; 6 Şubat 2018;

<http://www.ekonomist.com.tr/arastirmalar/kilogram-basina-ihracat-uc-yildir-kan-kaybediyor.html>

³ T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Türkiye Sanayi Strateji Belgesi (2015-2018),

<https://www.sanayi.gov.tr/handlers/DokumanGetHandler.ashx?dokumanId=e9f6e3f2-f8ab-4fd1-9d65-22d553867dc1>

⁴ T.C. Resmi Gazete, Gümrük Genel Tebliği Seri No: 2; Sayı: 28307, Tarih: 29.05.2012,

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120529M1-1.htm>

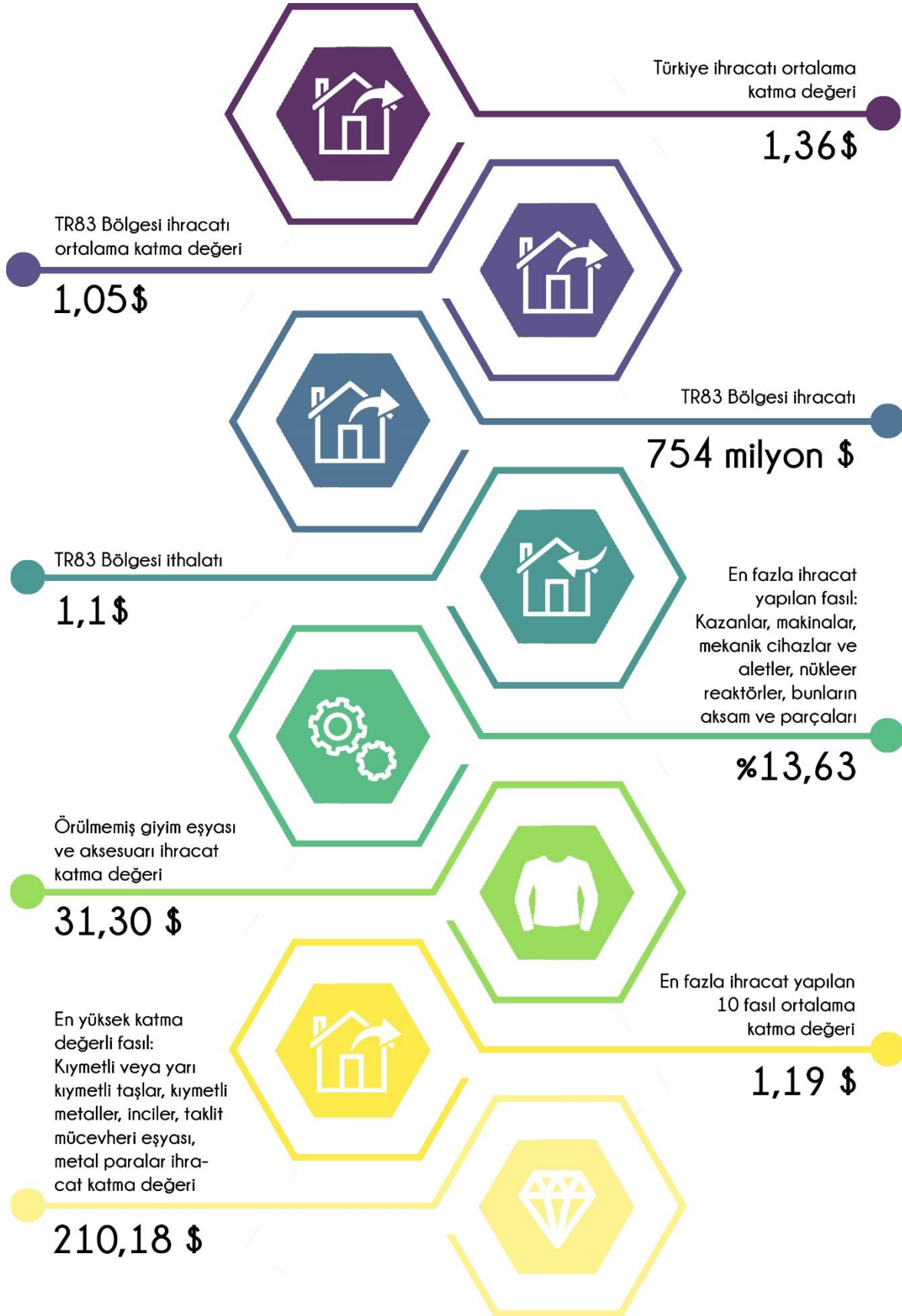
Katma değer, bir üründe satış fiyatından girdi maliyetlerinin çıkarılmasıyla bulunan değerdir. Örneğin A TL satış fiyatı olan bir üründe B TL'lik hammadde kullanılmışsa, bu ürünün katma değeri (A-B) TL'dir. Ancak bu raporda verilerde girdi maliyet olmadığı için, girdiler yok kabul edilerek (A-B=A) katma değer, direkt olarak kg başına ihracat (satış) veya ithalat (alış) fiyatı olarak değerlendirilmiştir. Tüm doküman boyunca katma değer kavramı, bu şekilde ifade edilmektedir.

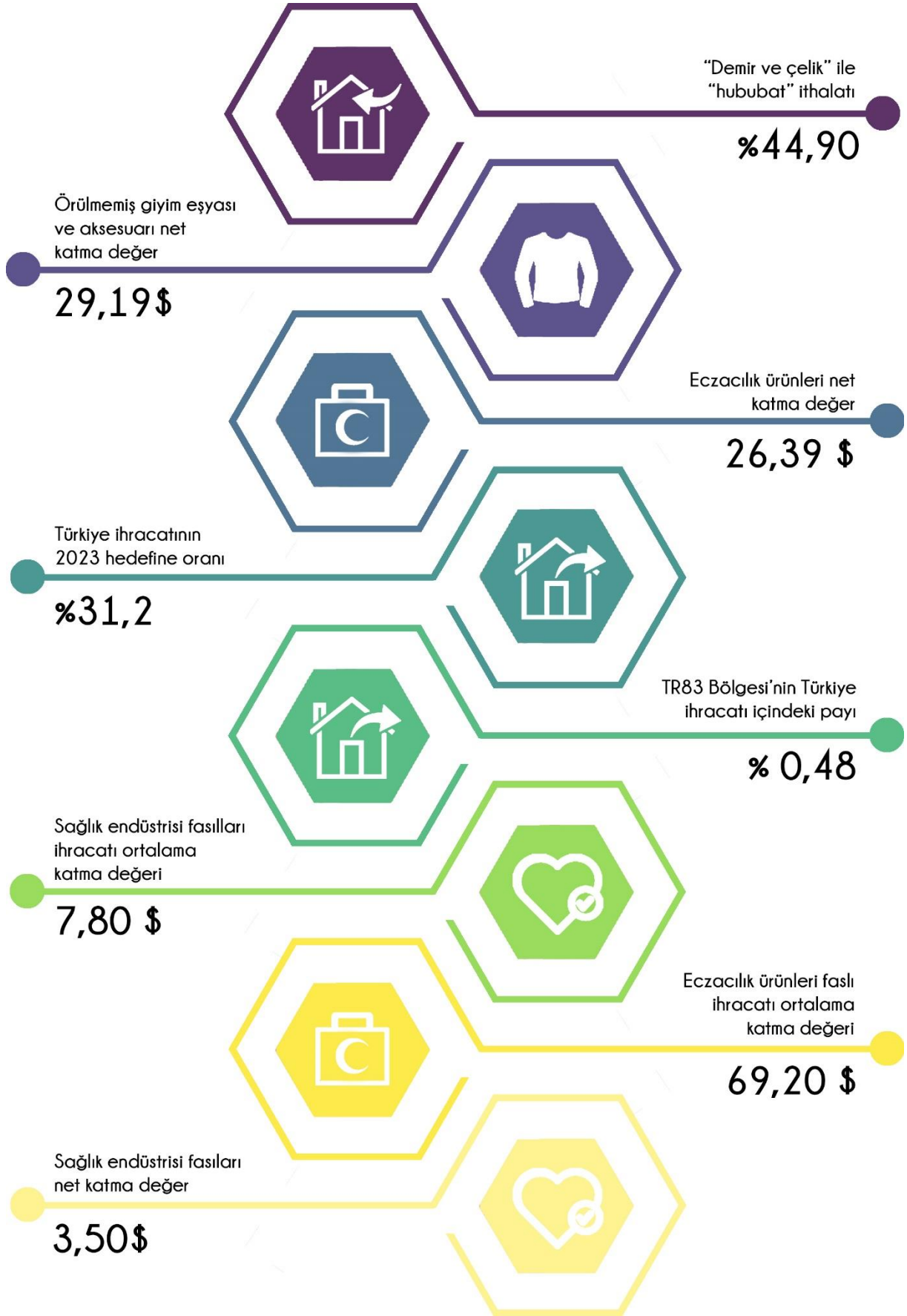
Bu değerin yüksek olduğu fasıllar yüksek katma değerli, düşük olduğu fasıllar ise düşük katma değerli olarak adlandırılabilir. Bu inceleme uyarınca Bölgedeki ihracat ve ithalatın katma değer profilinin görölmesi imkanı olmaktadır.

Aynı fasıllarda kg başına ihracat ve ithalat değerlerini de karşılaştırarak benzer ürünler için katma değer karşılaştırması yapılacaktır. Ayrıca, katma değeri ortaya çıkan fasıllardaki miktarın toplam ihracat ve ithalattaki payları da görölebilecektir.

Raporun sonunda ek olarak Ajansımızın uygulamakta olduğu Sağlık Endüstrisinin Geliştirilmesi Sonuç Odaklı Programı kapsamında "Eczacılık Ürünleri", "Alüminyum ve alüminyumdan eşya" ve "Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı" fasıllarına ilişkin katma değerleri bilgilerine de yer verilerek sektöre ilişkin değerlendirme yapılmıştır.

ÖZET RAKAMLAR

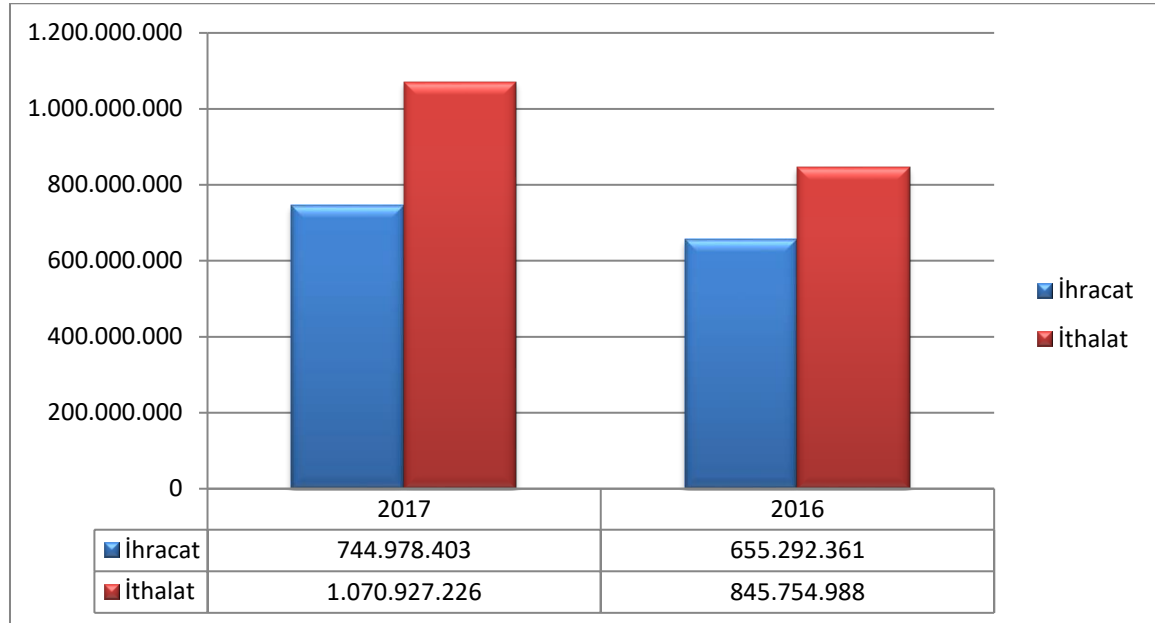

TR83 DIŞ TİCARETİ GENEL BİLGİLER

2017 yılında TR83 Bölgesi'nden toplam **745 milyon \$'lık ihracat**; **1,1 milyar \$'lık ithalat** yapılmıştır.

2016 yılında bu değerler sırasıyla **655,3 milyon \$** ve **845,7 milyon \$** olarak geręekleŐmiŐtir.

Grafik 1: TR83 Bölgesi Dış Ticaret Verileri, Toplam Tutar, 2016-2017, (\$)

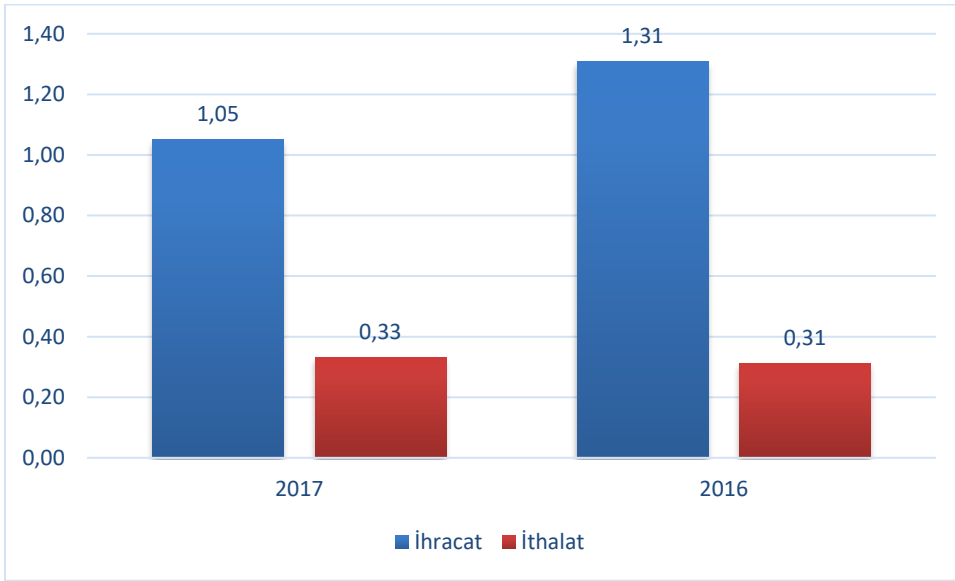
Kaynak: TÜİK, 2018

2017 yılında ihracatta 89 adet fasıl; ithalatta ise 81 adet fasılda dış ticaret geręekleŐtirilmiŐtir. 2016 yılında 81 adet fasılda ihracat geręekleŐirken, ithalat da 79 fasılda geręekleŐtirilmiŐtir.

2017 yılında yapılan **ihracatın kg başına katma değeri** ortalama **1,05 \$**'dir. Bu değer 2016 yılında **1,31 \$** idi. İhracatta satılan ürünlerin katma değerinde bir azalıŐ görölmektedir.

2017 yılında yapılan **ithalatın kg başına katma değeri** ortalama **0,33 \$**'dir. Bu değer 2016 yılında **0,31 \$** idi. İthalatta alınan ürünlerin katma değerinde bir artış görölmektedir.

Grafik 2: TR83 Bölgesi Dış Ticaret Verileri, Ortalama Katma Değer, 2016-2017, (\$)

Kaynak: TÜİK, 2018

Bu değerlere bakıldığında Bölgenin ihracatının, ithalatı ile karşılaştırıldığında daha yüksek katma değere sahip olduğu görülmektedir.

İthalat katma değeri de aynı şekilde düşüktür. Bu da Bölgede çoğunlukla, petro-kimya ürünleri ve hububat gibi ürünlerin yüksek miktarlarda ithal edilmesinden ileri gelmektedir.

Türkiye ortalaması olan 1,36 \$ ile karşılaştırıldığında, Bölgenin ihracat katma değeri olan 1,05 \$ ülke ortalamasının altındadır.

TR83 İHRACAT VE İTHALATINDA KATMA DEĞER YAKLAŞIMI

Bu bölümde 2017 yılı Bölge ihracat ve ithalat verileri kullanılarak fasılların katma değer bilgileri paylaşılmaktadır. Ayrıca, bu yaklaşım içerisinde verilerde ilk 10 fasıl tablolarla verilerle ihracat ve ithalatta ağırlıkları sunulmuştur.

2017 YILI İHRACAT

Tablo 1: 2017 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 fasıl

Fasıl	\$	%
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	101.525.556	13,63%
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	74.959.397	10,06%
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	56.702.228	7,61%
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	54.697.985	7,34%
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	51.612.926	6,93%
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	50.569.376	6,79%
Demir ve çelik	40.795.651	5,48%
Kauçuk ve kauçuktan eşya	36.691.762	4,93%
Demir veya çelikten eşya	33.863.489	4,55%
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	26.523.518	3,56%
Toplam	527.941.888	70,87

Kaynak: TÜİK, 2018

Bölgeden en fazla ihracat yapılan on fasılın Bölgenin toplam ihracat tutarı içerisindeki payı **%70,87**'dir.

Buna göre, 2017 yılında en fazla ihracat yapılan fasıl "Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları" olmuştur ve toplam ihracatın %13,63'ünü oluşturmaktadır.

Bu fasıl "Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni", %10,06'ını ile takip etmektedir.

EN FAZLA İHRACAT YAPILAN FASILAR

Kazanlar, makineler,
mekanik cihazlar ve
aletler, nükleer reaktörler,
bunların aksam ve
parçaları

Değirmencilik ürünleri,
malt, nişasta, inülin,
buğday gluteni

Balıklar, kabuklu
hayvanlar, yumuşakçalar
ve suda yaşayan diğer
omurgasız hayvanlar

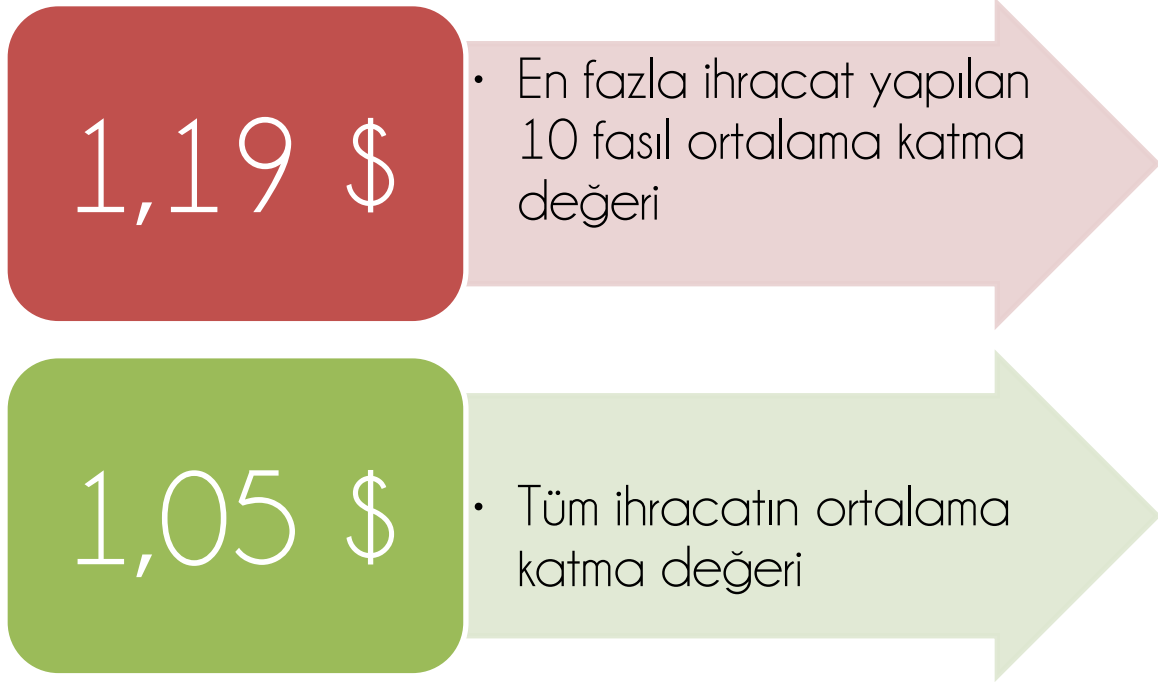
Örülmemiş giyim eşyası
ve aksesuarı

Tablo 2: 2017 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 fasılın ortalama katma değeri

Fasıl	Toplam ihracat (\$)	Kg	Katma Değer (\$)
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	101.525.556	21.523.836	4,72
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	74.959.397	276.805.688	0,27
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	56.702.228	7.865.178	7,21
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	54.697.985	1.747.297	31,30
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	51.612.926	9.528.863	5,42
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	50.569.376	11.251.257	4,49
Demir ve çelik	40.795.651	90.077.288	0,45
Kauçuk ve kauçuktan eşya	36.691.762	7.825.162	4,69
Demir veya çelikten eşya	33.863.489	16.691.218	2,03
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	26.523.518	126.195	210,18
Toplam	527.941.888	443.941.982	1,19

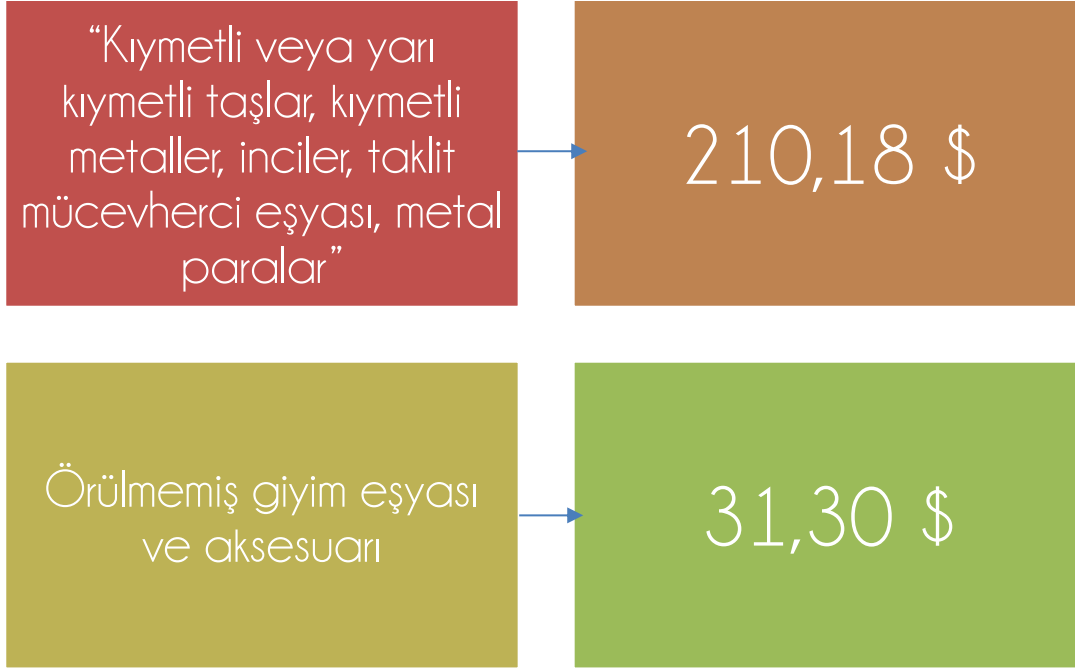
Kaynak: TÜİK, 2018

TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 faslın ortalama katma değeri **1,19 \$'dır**; bu değer tüm ihracatın ortalama değeri olan **1,05 \$'in** üstündedir. İhracatın yoğun olduğu fasılların katma değerinin, tüm ihracatın katma değerinin üzerinde olması, Bölge için küçük de olsa bir avantaj olarak değerlendirilebilir.

İlk 10 faslın 7'sinin katma değeri 4,49\$'in üzerinde olup ihracatın yoğun olduğu fasıllardan bunlara daha fazla ağırlık verilmesi ihracat değerlerini daha hızlı yukarıya taşıyacaktır. Bu gruptan "**Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar**" faslının katma değeri **210,18 \$'dir**. "**Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı**" faslının katma değeri ise **31,30 \$'dir**. (Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı: manto, palto, kaban, takım elbise, gömlekler, vb)

İHRACATTA FASILLARDA ÖNE ÇIKAN KATMA DEĞERLER

Tablo 3: 2017 Yılında TR83 Bölgesi'nden yapılan ihracatta en yüksek katma değerli 10 fasıl

Fasıl	Katma Değer (\$)	Toplam İhracat (\$)	%
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	210,18	26.523.518	3,56
Hasırdan, sazdan veya örülmeye elverişli diğer maddelerden mamuller, sepetçi ve hasırcı eşyası	200,00	3.600	0,00
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	133,65	15.247.066	2,05
Eczacılık ürünleri	69,20	1.045.609	0,14
Mantar ve mantardan eşya	41,77	1.086	0,00
Müzik aletleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı	34,75	2.541.607	0,34
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	31,30	54.697.985	7,34
Fotoğrafçılıkta veya sinemacılıkta kullanılan eşya	23,69	9.972	0,00
Kalay ve kalaydan eşya	19,48	369.423	0,05
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	16,10	7.893.612	1,06
Toplam		108.333.478	14,54

Kaynak: TÜİK, 2018

2017 Yılında TR83 Bölgesi'nden yapılan ihracatta en yüksek katma değerli 10 fasılın ihracat değerinin, Bölgenin tüm ihracatının yalnızca **%14,54'ünü** karşıladığı görülmektedir, bu da Bölgenin ihracat profilinde en yüksek katma değerli ürün ihracatının çok büyük bir yer kaplamadığını göstermektedir.

Bu 10 fasıldan "Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar" ve "Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı" ihracatın %11'ini kapsamaktadır; diğer 8 faslin toplamı %3,5 civarındadır. Bu fasılların ihracatlarının artırılması konusunda çalışmalar gerçekleştirilebilir; örneğin heyet alımlarıyla bu sektörlerin farkındalığının artırılmasını içeren; katma değerlerinin yüksek olduğu bilgisinin sektörün ilgili paydaşlarına aktarılacağı toplantı ve çalıştaylar düzenlenebilir.

2017 YILI İTHALAT

Tablo 4: 2017 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 fasıl

Fasıl	\$	%
Demir ve Çelik	285.844.162	26,69
Hububat	195.050.088	18,21
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	110.278.460	10,30
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	88.306.197	8,25
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları,aksam-parça-aksesuarı	66.731.641	6,23
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	49.152.014	4,59
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	40.729.705	3,80
Canlı hayvanlar	25.722.203	2,40
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	25.261.311	2,36
Eczacılık ürünleri	20.275.444	1,89
Toplam	907.351.225	84,73

Kaynak: TÜİK, 2018

2017 yılında Bölgeye en fazla ithalat yapılan 10 faslin toplam ithalat oranı **%84,73'tür**. Bu dönemde tutar olarak en fazla ithalat yapılan fasıl "**Demir ve çelik**" olmuştur, toplam ithalatın **%26,69'unu** oluşturmaktadır. Bu faslı "**hububat**", **%18,21** ile takip etmektedir.

"Demir ve çelik" ile "hububat" faslı, Bölgenin tüm ithalat tutarının yarısına yakını oluşturmaktadır.

Bölge ithalatının fasıllar arasındaki dağılımı ihracatın aksine, birkaç fasılda yoğunlaşmaktadır. Buna göre, ilk **5 fasıl**, toplam ithalatın **%70'ini** oluşturmaktadır.

Tablo 5: 2017 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 faslın ortalama katma değeri

Fasıl	Toplam ithalat (\$)	Kg	Katma Değer (\$)
Demir ve Çelik	285.844.162	938.438.350	0,30
Hububat	195.050.088	948.035.432	0,21
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	110.278.460	875.586.035	0,13
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	88.306.197	2.213	39.903,39
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	66.731.641	6.555.916	10,18
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	49.152.014	275.765.390	0,18
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	40.729.705	4.838.220	8,42
Canlı hayvanlar	25.722.203	5.672.862	4,53
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	25.261.311	11.672.518	2,16
Eczacılık ürünleri	20.275.444	473.651	42,81
Toplam	907.351.225	3.067.040.587	0,30

Kaynak: TÜİK, 2018

Bu tablodan görüldüğü üzere TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 faslın ortalama katma değeri **0,30 \$'dır**; bu değer tüm ithalatın ortalama değeri olan **0,33\$'a yakındır**. İlk 10 fasıl, toplam ithalatın %85'ini oluşturduğundan bu 10 faslın geneli temsil edebildiği görülebilmektedir. Ayrıca, Türkiye ile karşılaştırıldığında Bölgenin daha düşük katma değerli ürün ithal ettiği görülmektedir.

İlk 10'daki faslın 5'inin katma değeri 4,5 \$'ın üzerindedir. Bu gruptan **"Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar"** faslının katma değeri **39.903,39 \$'dır**. **"Eczacılık ürünleri"** faslının katma değeri ise **42,81 \$'dır**.

Tablo 2'de "Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar" ihracat katma değerinin 210,18 \$ olması göz önüne alındığında Bölge olarak daha pahalı madenler ithal edilip daha ucuz madenler ihraç edildiği görülmektedir.

Tablo 6: 2017 Yılında TR83 Bölgesi'ne yapılan ithalatta en yüksek katma değerli 10 fasıl

Fasıl	Katma Değer (\$)	Toplam İthalat (\$)	%
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	39903,39	88.306.197	8,25
Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçaları	160,38	787.648	0,07
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	140,94	3.856.889	0,36
Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifler, kağıt ipliği ve kağıt ipliğinden	108,33	325	0,00
Diğer hayvansal menşeli ürünler (kıl, kemik, boynuz, fildişi, mercan, bağırsak, vb.)	88,78	1.540.494	0,14
Saatler ve bunların aksam ve parçaları	77,76	147.044	0,01
Müzik aletleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı	61,00	244	0,00
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	48,61	7.343.066	0,69
Eczacılık ürünleri	42,81	20.275.444	1,89
Emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya	41,51	508.839	0,05
Toplam		122.766.190	11,46

Kaynak: TÜİK, 2018

Bu tabloya bakıldığında 2017 Yılında TR83 Bölgesi'ne yapılan ithalatta en yüksek katma değerli 10 fasılın ithalat değerinin, Bölgenin tüm ithalatının yalnızca **%11,46'sını** karşıladığı görülmektedir, bu da Bölgenin ithalat profilinde en yüksek katma değerli ürün ithalatının çok büyük bir yer kaplamadığını göstermektedir.

2017 YILI DIŞ TİCARETİNDE ÖNE ÇIKAN FASILLARIN İHRACAT-İTHALAT KARŞILAŞTIRMALARI

Tablo 7: 2017 Yılı Dış Ticaretinde Öne Çıkan Fasılların İhracat-İthalat Karşılaştırmaları

Fasıl	İhracat (\$)	İhracat Katma Değer (\$)	İthalat (\$)	İthalat Katma Değer (\$)
İhracat katma değer fazlası ve aynı zamanda ihracat fazlası veren fasıllar ÖNERİ: Bu fasıldaki firmaların sürdürülebilir büyümesi için finansal destek mekanizmalarının sürdürülmesi				
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	56.702.228	7,21	56.015	5,70
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	54.697.985	31,30	121.150	2,11
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	26.221.828	4,82	12.132.852	1,51
Kauçuk ve kauçuktan eşya	36.691.762	4,69	2.867.528	2,33
İhracat katma değer fazlası veren ancak ithalat fazlası veren fasıllar ÖNERİ: Heyet alımlarıyla sektörün farkındalığının artırılması; sektörün özendirilmesi				
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	105.626	6,96	3.679.298	1,87
Eczacılık ürünleri	1.045.609	69,20	20.275.444	42,81
Organik kimyasal ürünler	2.073	5,36	11.239.964	1,07
İhracat fazlası veren ancak ithalat katma değer fazlası veren fasıllar ÖNERİ: İthalat ürünlerin katma değerini yakalayacak teknoloji transferlerinin yapılması, rekabetçiliğin artırılması				
Motorlu kara taőtırları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taőtırları, bunların aksam, parça, aksesuarı	51.612.926	5,42	14.675.776	7,79
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	101.525.556	4,72	40.729.705	8,42
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	15.247.066	133,65	3.856.889	140,94
Müzik aletleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı	2.541.607	34,75	244	61,00
Yüksek ihracat yapılan ancak düşük katma değerli fasıllar ÖNERİ: Küçük inovasyonlarla yüksek miktarda ihracat yapılan ürünlerin kalite ve fiyatının artırılması				
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	74.959.397	0,27	835.804	0,78
Demir veya çelikten eşya	33.863.489	2,03	4.578.444	4,23
Demir ve çelik	40.795.651	0,45	285.844.162	0,30
İthalat fazlası ve/veya ithalat katma değer fazlası veren fasıllar ÖNERİ: Bu fasıllarda ithalat ürünlerinin incelenerek ürün ikameleriyle ilgili yeni politikaların geliştirilmesi, yerli ürünlerin teőtvik edilmesi				

Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	50.569.376	4,49	66.731.641	10,18
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	5.036.877	44,26	7.039.933	63,61
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	26.523.518	210,18	88.306.197	39903,39
Hububat	932.815	0,73	195.050.088	0,21
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	722.935	0,52	110.278.460	0,13
Gıda sanayisinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	831.185	0,52	24.272.932	0,18
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	25.398	0,96	12.028.424	0,85
Diğer hayvansal menşeli ürünler (kıl, kemik, boynuz, fildişi, mercan, bağırsak, vb.)	69.982	1,95	1.540.494	88,78
Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar	-	-	787.648	160,38

Kaynak: TÜİK, 2018

FASILLARDA İHRACAT-İTHALAT KATMA DEĞER ANALİZLERİ

Bu bölümdeki analizde 2017 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan ve TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 fasılda ihracat ve ithalat katma değerlerinin karşılaştırılması yapılmıştır.

Tablo 8: 2017 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 fasılda ihracat-ithalat katma değerlerinin karşılaştırılması

Fasıl	İhracat Katma Değer (\$)	İthalat Katma Değer (\$)	Net Katma Değer (\$)
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	4,72	8,42	-3,7
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	0,27	0,78	-0,51
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	7,21	5,70	1,51
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	31,30	2,11	29,19
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	5,42	7,79	-2,37
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	4,49	10,18	-5,69
Demir ve çelik	0,45	0,30	0,15
Kauçuk ve kauçuktan eşya	4,69	2,33	2,36
Demir veya çelikten eşya	2,03	4,23	-2,2
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	4,72	39.903,39	-39898,7

Kaynak: TÜİK, 2018

Bu analiz sonucunda ihracat katma değerinin ithalat katma değerine göre en avantajlı olduğu fasıl "Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı" (+29,19 \$) fasıdır. Bu fasılı +2,36 \$ ile "kauçuk ve kauçuktan eşya" izlemektedir. Aynı analizde en dezavantajlı fasıl olarak da "Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar" (-39898,7 \$) görülmektedir.

Tablo 9: 2017 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 fasılda ihracat-ithalat katma değerlerinin karşılaştırılması

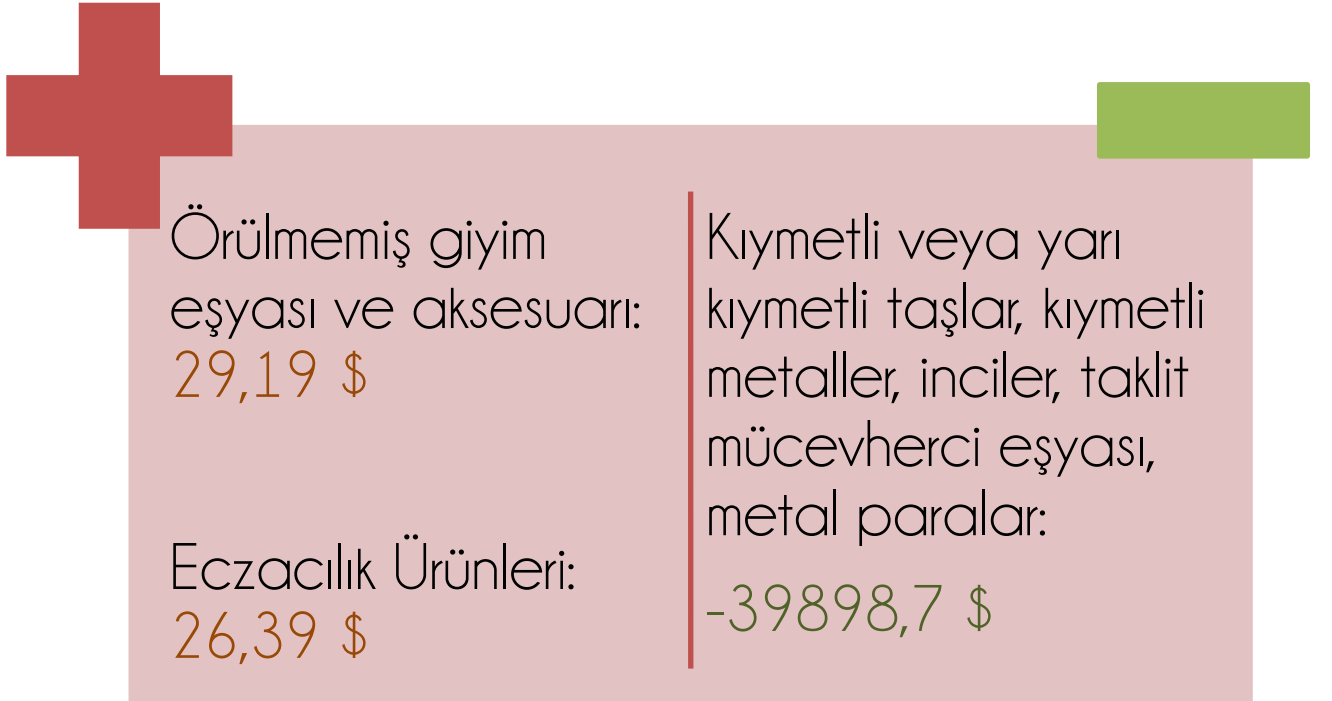
Fasıl	İhracat Katma Değer (\$)	İthalat Katma Değer (\$)	Net Katma Değer (\$)
Demir ve Çelik	0,45	0,30	0,15
Hububat	0,73	0,21	0,52
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	0,52	0,13	0,39
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	4,72	39.903,39	-39898,7
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	4,49	10,18	-5,69
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	0,43	0,18	0,25

Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	4,72	8,42	-3,7
Canlı hayvanlar	4,40	4,53	-0,13
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	4,99	2,16	2,83
Eczacılık ürünleri	69,20	42,81	26,39

Kaynak: TÜİK, 2018

Bu analiz sonucunda ihracat katma değerinin ithalat katma değerine göre en avantajlı olduğu fasıl "Eczacılık Ürünleri" (+26,39 \$) faslıdır. Bu faslı +2,83 \$ ile "alüminyum ve alüminyumdan eşya" izlemektedir. Aynı analizde en dezavantajlı fasıl olarak da "Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar" (-39898,7 \$) görülmektedir.

DIŞ TİCARETTE FASILLARDA NET KATMA DEĞERLER

İHRACAT VE İTHALATTA DIŞ TİCARET TUTARLARINDA 2017 YILININ 2016 YILI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Buradaki amaç, 2017 yılında ihracat ve ithalatta fasıllarda sadece o yıla özgün bir öne çıkma olup olmadığına bakabilmektir. Bu amaçla, 2017 yılında TR83 Bölgesi için en fazla ihracat ve ithalat yapılan 10 faslın toplam değerleri, 2016 yılı ile karşılaştırılmaktadır.

İHRACAT

Tablo 10: 2017 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 faslın 2016 yılı ihracat değerleriyle karşılaştırılması

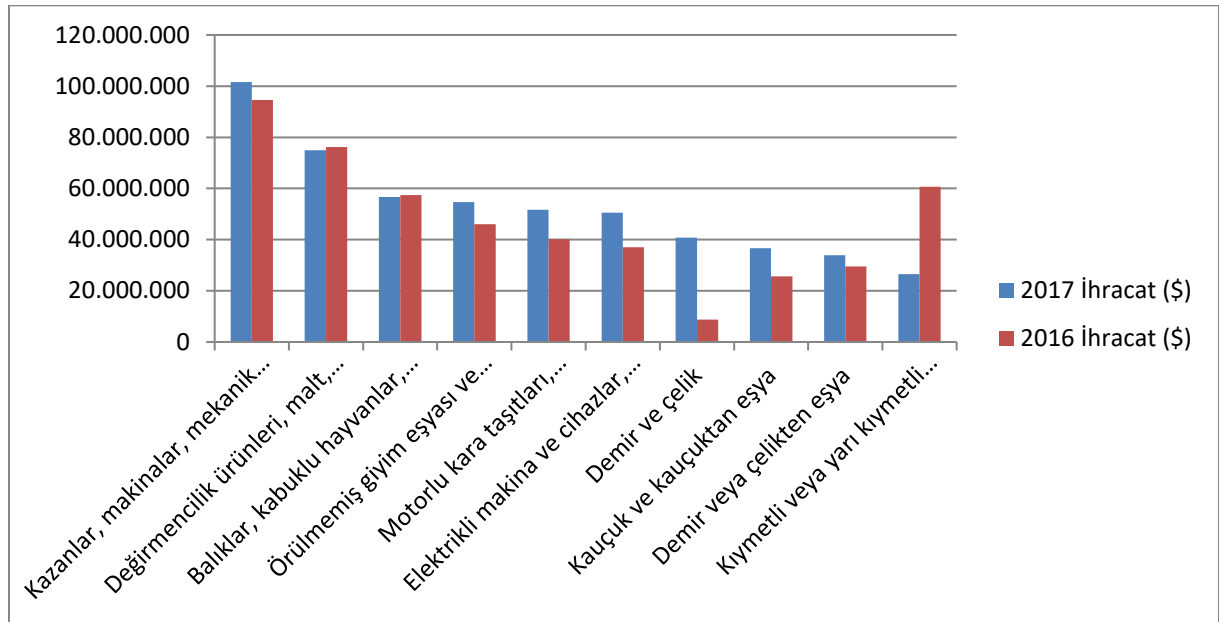
Fasıl	2017 İhracat (\$)	2016 İhracat (\$)
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	101.525.556	94.552.542
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	74.959.397	76.170.008
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	56.702.228	57.437.942
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	54.697.985	45.983.559
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	51.612.926	40.214.125
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	50.569.376	37.001.864
Demir ve çelik	40.795.651	8.764.614
Kauçuk ve kauçuktan eşya	36.691.762	25.696.255
Demir veya çelikten eşya	33.863.489	29.469.659
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	26.523.518	60.637.405
Toplam	527.941.888	475.927.973

Kaynak: TÜİK, 2018

Bu tabloya bakıldığında 2017 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 faslın, yalnızca o yıla özgü bir öne çıkma olmadığı görülmektedir. Bu fasılların 2016 yılı ihracat değerlerinin de son derece yüksek olduğu görülmektedir.

Yine bu analiz sayesinde, 2017 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 faslın toplam tutarının 2016 yılı ile kıyaslandığında **%10,93'lük bir artış** sağlandığı görülmektedir.

Grafik 3: 2017 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 faslın 2016 yılı ihracat değerleriyle karşılaştırılması (\$)

Kaynak: TÜİK, 2018

İTHALAT

Tablo 11: 2017 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 faslın 2016 yılı ithalat değerleriyle karşılaştırılması

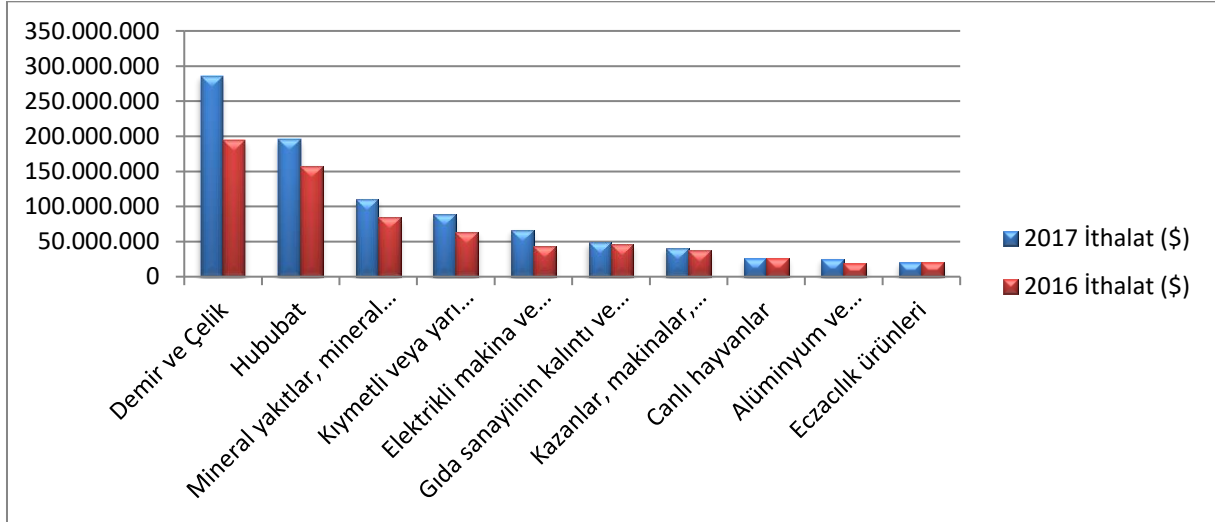
Fasl	2017 İthalat (\$)	2016 İthalat (\$)
Demir ve Çelik	285.844.162	194.900.917
Hububat	195.050.088	157.449.818
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	110.278.460	84.543.428
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	88.306.197	63.878.703
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	66.731.641	43.602.560
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	49.152.014	46.579.713
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	40.729.705	36.797.731
Canlı hayvanlar	25.722.203	26.569.282
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	25.261.311	18.941.608
Eczacılık ürünleri	20.275.444	19.994.468
Toplam	907.351.225	693.258.228

Kaynak: TÜİK, 2018

Bu tabloya bakıldığında 2017 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 fasıldan birçoğunun 2016 yılından çok fazla artış gösterdiği gözükmemektedir.

Yine bu analiz sayesinde, 2017 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 faslın toplam tutarının 2016 yılı ile kıyaslandığında **%30,88'lik bir artış** sağlandığı görülmektedir.

Grafik 4: 2017 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 faslın 2016 yılı ithalat değerleriyle karşılaştırılması (\$)

Kaynak: TÜİK, 2018

İHRACAT VE İTHALATTA KATMA DEĞERLERDE 2017 YILININ 2016 YILI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

İHRACAT

Tablo 12: 2017 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 faslın ortalama katma değerinin 2016 yılı değerleriyle karşılaştırılması

Fasıl	2017 Katma Değer (\$)	2016 Katma Değer (\$)	% Değişim
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	4,72	5,34	-11,61%
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	0,27	0,27	0,00%
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	7,21	7,64	-5,63%
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	31,3	32,95	-5,01%
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	5,42	5,5	-1,45%
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	4,49	4,66	-3,65%
Demir ve çelik	0,45	0,49	-8,16%
Kauçuk ve kauçuktan eşya	4,69	4,43	5,87%
Demir veya çelikten eşya	2,03	1,87	8,56%
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	210,18	1416,5	-85,16% **

Kaynak: TÜİK, 2018

2017 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 faslın ortalama katma değeri 2016 yılı değerleriyle karşılaştırıldığında, düşüşte olduğu görülmektedir.

Demir veya çelikten eşya (%8,56) ve kauçuk ve kauçuktan eşya (%5,87) fasıllarında katma değer artışı görülmektedir.

** "Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar" faslı katma değeri **% 85,16** azalarak büyük bir farklılık oluşturmuştur. Bu fark incelendiğinde şu sonuca varılmıştır: 2017 yılında Samsun'dan Lübnan'a yapılan ihracatın katma değeri 36801 \$ olurken, bu değer 2016 yılında 66256 \$'dır. Yine, 2016 yılında olmayan, ancak 2017 yılında Tokat'tan Belçika'ya gerçekleştirilen 10,31 \$'lık ihracat ortalama katma değeri düşürmektedir.

Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları (- %11,61); Demir ve çelik (- %8,16); Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar (- %5,63); Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı (-% 5,01) fasıllarında katma değer azalışları görülmektedir.

Diğer fasıllardaki katma değerler birbirine yakındır.

İTHALAT

Tablo 13: 2017 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 faslın ortalama katma değerinin 2016 yılı değerleriyle karşılaştırılması

Fasıl	2017 Katma Değer (\$)	2016 Katma Değer (\$)	% Değişim
Demir ve Çelik	0,3	0,22	36,36%
Hububat	0,21	0,2	5,00%
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	0,13	0,11	18,18%
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	39.903,39	35.488,17	12,44%
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	10,18	10,04	1,39%
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	0,18	0,23	-21,74%
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	8,42	9,42	-10,62%
Canlı hayvanlar	4,53	4,33	4,62%
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	2,16	1,74	24,14%
Eczacılık ürünleri	42,81	45,93	-6,79%

Kaynak: TÜİK, 2018

2017 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 faslın ortalama katma değeri 2016 yılı değerleriyle karşılaştırıldığında, çok büyük olmasa da farklılıklar görülmektedir.

Demir ve çelik (%36,36); Alüminyum ve alüminyumdan eşya (%24,14); Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar (% 18,18); Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar (% 12,44) faslında katma değer artışları görülmektedir.

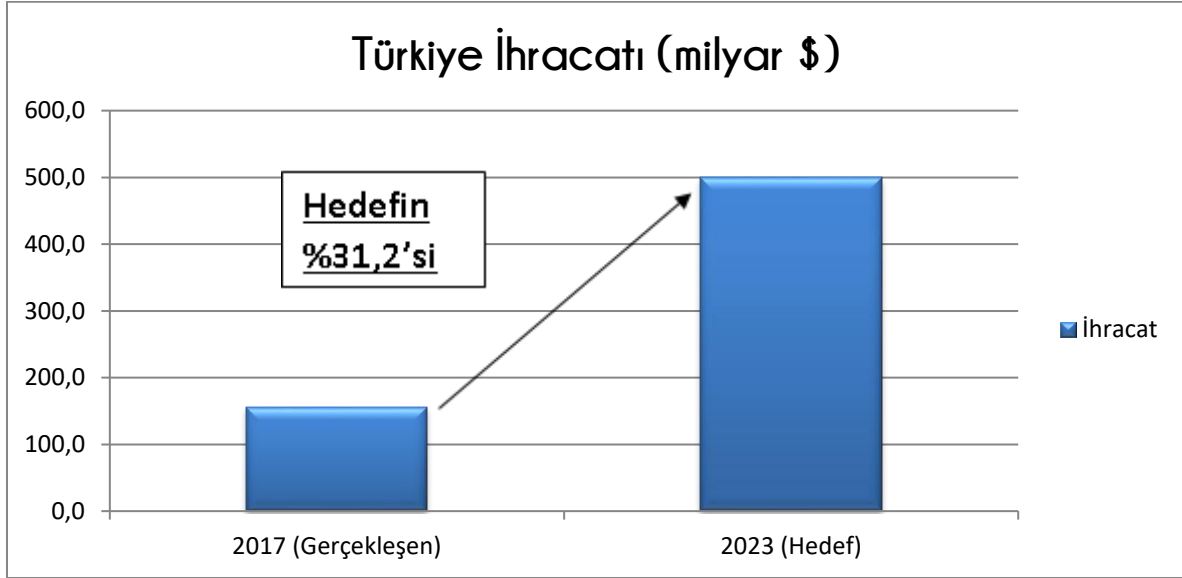
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler (- %21,74); Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları (- %10,62) fasıllarında katma değer azalışları görülmektedir.

Diğer fasıllardaki katma değerler birbirine yakındır.

2023 YILI İHRACAT HEDEFİYLE İLGİLİ YAKLAŞIMLAR

Türkiye'nin 2023 yılı ihracat hedefi olarak 500 milyar \$ hedefi konmuştur. 2017 yılında yapılan ihracat miktarı 156,0 milyar \$ olarak gerçekleştirilmiştir. Bu da 2023 hedefinin **%31,2'sine** denk gelmektedir; mevcut ihracatın 3 katından daha fazla artması halinde bu hedefe ulaşılabilirliği görülmektedir.

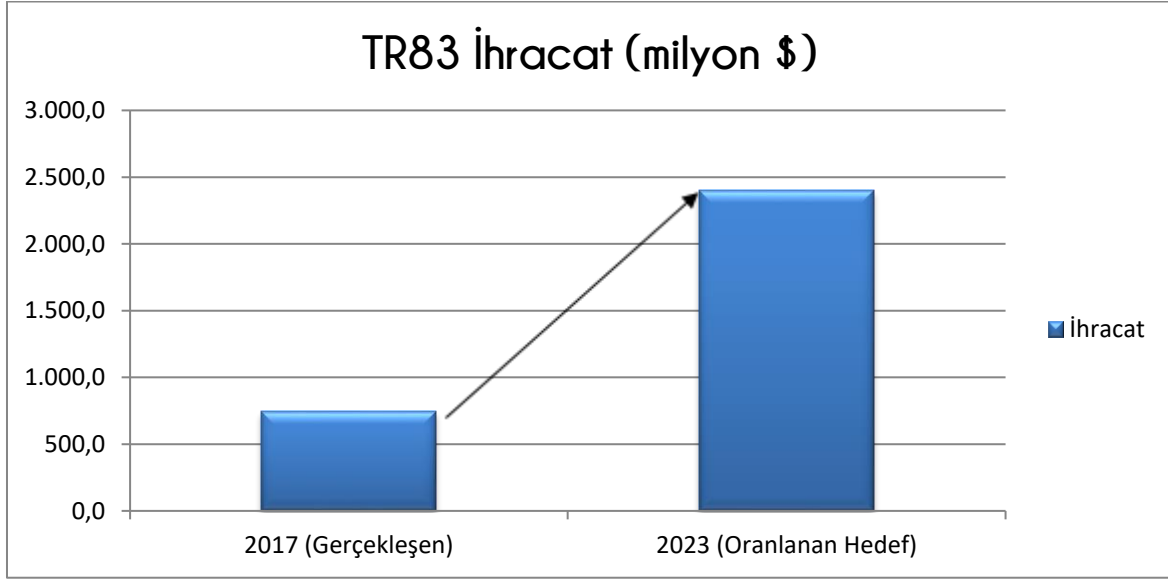
Grafik 5: Türkiye İhracatı, 2014 yılı gerçekleşen ve 2013 yılı hedefi (milyar \$)

Kaynak: TÜİK, 2018

Mevcut durumda 745,0 milyon \$ ihracatı olan TR83 Bölgesinin Türkiye ihracatı içindeki payı **%0,48'dir**. TR83 Bölgesi'nin bu oranında değişiklik olmayacağı varsayımı altında 2023 yılı ihracat hedefi olarak $500 * 0,48 = 2,4$ milyar \$'lık ihracat yapması beklenmektedir.

Grafik 6: TR83 Bölgesi İhracatı, 2014 yılı gerçekleşen ve 2013 yılı oranlanan hedefi (milyon \$)

Kaynak: TÜİK, 2018

SONUÇ

- 2017 yılında TR83 Bölgesi'nden toplam **745 milyon \$'lık ihracat; 1,1 milyar \$'lık ithalat yapılmıştır.**
- Bölgemiz, Türkiye ihracatının yalnızca **%0,48'ini** karşılamaktadır.
- 2017 yılında yapılan **ihracatın kg başına katma değeri** ortalama **1,05 \$'dır.** 2017 yılında yapılan **ithalatın kg başına katma değeri** ortalama **0,33 \$'dir.** Bölgenin çoğunlukla katma değeri düşük ürünleri ihraç ve ithalat ettiği görülmektedir.
- En fazla ithalat yapılan fasıl "Demir ve çelik" olmuştur, toplam ithalatın %26,69'unu oluşturmaktadır. Bu faslı "hububat", %18,21 ile takip etmektedir. Bu 2 fasıl, Bölgenin tüm ithalatının yarısına yakını oluşturmaktadır.
- İhracatta ise daha dengeli bir dağılım vardır, "Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları" olmuştur, toplam ihracatın %13,63'ünü oluşturmaktadır. Bu faslı "Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni", %10,06'ını ile takip etmektedir.
- 2017 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 fasılın ortalama katma değeri **1,19 \$'dır;** bu değer tüm ihracatın ortalama değeri olan **1,05 \$'in** üstündedir.
- 2017 Yılında TR83 Bölgesi'nden yapılan ihracatta en yüksek katma değerli 10 fasılın ihracat değerinin, Bölgenin tüm ihracatının yalnızca **%14,54'ünü** karşıladığı görülmektedir, bu da Bölgenin ihracat profilinde en yüksek katma değerli ürün ihracatının çok büyük bir yer kaplamadığını göstermektedir.
- 2017 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 fasılın toplam tutarının 2016 yılı ile kıyaslandığında **%30,88'lik bir artış** sağlandığı görülmektedir.
- 2017 yılında TR83 Bölgesi'nde en fazla ihracat yapılan 10 fasılın katma değerleri 2016 yılı ile karşılaştırıldığında **en büyük artış** Demir veya çelikten eşya (**%8,56**) ve kauçuk ve kauçuktan eşya (**%5,87**) faslında görülmüştür. En büyük düşüş ise "Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar" (-%85,16) faslında görülmüştür.
- 2017 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 fasılın katma değerleri 2016 yılı ile karşılaştırıldığında en büyük artış Demir ve çelik (**%36,36**); Alüminyum ve alüminyumdan eşya (**%24,14**) faslında görülmüştür. En büyük düşüş ise Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler (- %21,74) faslında görülmüştür.
- TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 fasılda ihracat katma değerinin ithalat katma değerini karşılama oranı analiz sonucu: ihracat katma değerinin ithalat katma değerine göre en avantajlı olduğu fasıl "Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı" (**% 1483,41**) faslıdır. Bu faslı **%201,29** ile "kauçuk ve kauçuktan eşya" izlemektedir. Aynı analizde en dezavantajlı fasıl olarak da "Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar" (% 0,53) görülmektedir.

DEĞERLENDİRME

- 2019 yılında Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı bünyesinde oluşturulacak olan "TR83 Bölgesi Rekabetçilik ve Dış Ticaret İstihbarat Merkezi" katma değerli ihracat kapsamında özel sektörün destek alabileceği bir oluşum olacaktır.
- Bölge ihracatının daha hızlı artması, daha yüksek katma değerli ürünleri satarak gerçekleştirilebilir.
- Bölgeden yapılan ihracatın ortalama değerinin artması için daha yüksek katma değerli ürünlerin ihracatını artırıcı farkındalık çalışmaları ve teşvikler öngörülebilir.
- İhracat katma değerinin ithalat katma değerini karşılama oranının yüksek olduğu, bir başka deyişle ihracatın gelir, ithalatın gider olarak kabul edildiğinde karlılığın yüksek olduğu fasıllarda ihracatı artırıcı destekleme mekanizmaları kurgulanabilir. Bu yolla hem bölgenin dış ticaret dengesi iyileştirilmiş hem de katma değeri yüksek bir ticaret yapısı geliştirilmiş olacaktır.

- Fasillarla ilgili belirlenen ülkeler doğrultusunda heyet alımları gerçekleştirilebilir. İşlem hacmi yüksek yada artış eğilimindeki ülkeler hedeflenerek ihracata yönelik pazarlama ve tanıtım çalışmalarının olumlu neticeleri beklenebilir.
- İki konuşmacılı bir panel, farkındalık açısından faydalı olabilir:
  - ❖ Sektör dönüşümlerini ve yüksek katma değerli ürünlerin ihracatında potansiyel pazarları aktaracak, bu konular üzerinde çalışmalar yürüten bir akademisyenin konuşma/sunumu
  - ❖ Geçmişe oranla daha yüksek katma değerli ürünler üretip ihracatını yükselten başarılı bir özel sektör firmasının başarı öyküsü

YALNIZCA İHRACAT RAKAMLARI DOĞRULTUSUNDA YAPILAN DEĞERLENDİRMELER

- İhracatta hem yüksek ciro yapılan (25 milyon \$ ve üzeri), hem de katma değeri yüksek (4,49 \$ veya üzeri) olan fasılların mevcut ihracat trendlerinin korunması veya artırılması / imkanlar dahilinde katma değerlerinin daha da artırılması Bölge ihracatı için önem arz edecektir. Bu sektörlerde ciddi miktarda ihracat yapıldığından farkındalık ve tanınırlık faaliyetlerinden çok sektörlerin teknolojilerinin yükselebilmesi adına finansal yardım mekanizmaları faydalı olabilir. Bu sektörler:
  - ❖ Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları
  - ❖ Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı
  - ❖ Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı
  - ❖ Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar
  - ❖ Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar
  - ❖ Örlümemiş giyim eşyası ve aksesuarı
  - ❖ Kauçuk ve kauçuktan eşya
- İhracatta yüksek ciro yapılamayan (5 milyon \$ ve altı), ancak katma değeri yüksek olan (15 \$ ve üzeri) fasılların daha fazla tanıtımı, gerekirse heyet alımı şeklindeki faaliyetlerle Bölgede daha fazla konuşulması ve farkındalığın artırılması sağlanabilir. (2017 değerleri, 2016 değerleriyle de karşılaştırılmış olup 2016 yılındaki katma değeri 15 \$'in altında olan fasıllar çıkarılmıştır). Bu sektörler:
  - ❖ Hasırdan, sazdan veya örülmeye elverişli diğer maddelerden mamuller, sepetçi ve hasırcı eşyası
  - ❖ Eczacılık ürünleri
  - ❖ Müzik aletleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı
  - ❖ Fotoğrafçılıkta veya sinemacılıkta kullanılan eşya
  - ❖ Kalay ve kalaydan eşya
- İhracatta yüksek ciro yapılan (25 milyon \$ ve üzeri), ancak katma değeri düşük (1,5 \$ ve altı) fasılların (ihracat miktarlarını azaltmayacak şekilde) süreç içerisinde ve imkanlar dahilinde daha yüksek katma değerli ürünleri içermesi sağlanarak dönüşüme gidilmesi önerilebilir. İmkan dahilinde olmaması halinde ihracattaki yüksek ciroyu kaybetmemek için en azından sürekliliğini kaybetmeme adına da çalışmalar yapılabilir. Bu sektörler:
  - ❖ Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni
  - ❖ Demir veya çelikten eşya
  - ❖ Demir ve çelik

İHRACAT VE İTHALAT RAKAMLARI BERABER DEĞERLENDİRİLEREK YAPILAN DEĞERLENDİRMELER

(Bkz Tablo 7)

- **İhracat katma değer fazlası ve aynı zamanda ihracat fazlası veren fasıllar:** Bu fasıldaki firmaların sürdürülebilir büyümesi için finansal destek mekanizmalarının sürdürülmesi önem arz etmektedir.
  - ❖ Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar
  - ❖ Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı
  - ❖ Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler
  - ❖ Kauçuk ve kauçuktan eşya
- **İhracat katma değer fazlası veren ancak ithalat fazlası veren fasıllar:** Heyet alımlarıyla sektörün farkındalığının artırılması; sektörün özendirilmesi önem arz etmektedir.
  - ❖ Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat
  - ❖ Eczacılık ürünleri
  - ❖ Organik kimyasal ürünler
- **İhracat fazlası veren ancak ithalat katma değer fazlası veren fasıllar:** İthalat ürünlerin katma değerini yakalayacak teknoloji transferlerinin yapılması, rekabetçiliğin artırılması önem arz etmektedir.
  - ❖ Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı
  - ❖ Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları
  - ❖ Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı
  - ❖ Müzik aletleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı
- **Yüksek ihracat yapılan ancak düşük katma değerli fasıllar:** Küçük inovasyonlarla yüksek miktarda ihracat yapılan ürünlerin kalite ve fiyatının artırılması önem arz etmektedir.
  - ❖ Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni
  - ❖ Demir veya çelikten eşya
  - ❖ Demir ve çelik
- **İthalat fazlası ve/veya ithalat katma değer fazlası veren fasıllar:** Bu fasıllarda ithalat ürünlerinin incelenerek ürün ikameleriyle ilgili yeni politikaların geliştirilmesi, yerli ürünlerin teşvik edilmesi önem arz etmektedir.
  - ❖ Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı
  - ❖ Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı
  - ❖ Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar
  - ❖ Hububat
  - ❖ Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar
  - ❖ Gıda sanayisinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler
  - ❖ Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem
  - ❖ Diğer hayvansal menşeli ürünler (kıl, kemik, boynuz, fildişi, mercan, bağırsak, vb.)
  - ❖ Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar

EK: SAĞLIK ENDÜSTRİSİ ÖZELİNDE KATMA DEĞER BİLGİLERİ

Ajansımızın uyguladığı Sonuç Odaklı Programlardan birisi "Sağlık Endüstrisinin Geliştirilmesi Sonuç Odaklı Programı" olup raporun bu bölümünde bu sektör kapsamında ek bir bölüm ayrılmıştır.

Yeni teknolojilerin etkisiyle sağlık ekosisteminde dönüşüm hızlanmıştır. Teknolojilerin etkisinin yanı sıra, sağlık ekosistemindeki sürdürülebilirlik sorunlarının artışı ile birlikte yenilikçi, maliyet etkin ve hasta merkezli çözüm arayışları gündemdedir. Yapay zeka, sensörler, robotik, genomik sağlık sisteminin neredeyse normal bir parçası haline gelmektedir. İlaçlar nanoteknoloji ve dijital araçlar ile birlikte tasarlanmakta, 3 boyutlu yazıcılar implant üretiminde kullanılmakta, kişiselleştirilmiş tıp uygulamaları yaygınlaşmakta ve sağlık hizmetleri giderek hasta merkezli hale gelerek kişiselleşmektedir.

Yeni teknolojilerin etkisiyle tıbbi cihaz ve ilaç sektörü bazı alanlarda birbirine giderek daha çok yaklaşmakta ve işbirliklerinin artışı zorunluluk haline gelmektedir. Bu neden iki sektörün önümüzdeki dönemde daha da yakınsamasından bahsetmek mümkündür.

TR83 Bölgesinin Rekabetçiliğinin Artırılması BROP Projesi kapsamında hazırlanan "Samsun Tıbbi Cihazlar Endüstrisi" Raporu, sektörle ilgili detaylı bilgiler aktarmaktadır.

Sektörün olumlu yanları şu şekilde özetlenmiştir:

1. Samsun'daki Medikal Cihazlar sektörünün önemli ölçüde örgütlü olması
2. Medikal Cihaz üreticilerinin, özellikle cerrahi el aletleri üretimi için malzeme ve üretim teknolojisini bilmeleri, bu konudaki nasıl- bilgisi (know-how) birikimi
3. Samsun'daki tıbbi cihaz üreten firmaların bazılarının ihracat deneyimlerinin olması
4. Bazı firmalarda artımsal yenileşim etkinliklerinin olması
5. Samsun'daki Tıp Fakültesinin, özel hastanelerin ve bölge hastanelerinin varlığı, diğer illere görece sayılarının yüksek olması
6. Samsun' da Tıbbi Cihaz Teknolojileri Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi bulunması
7. Samsun Bafra Karma ve Medikal İhtisas OSB'sinin kuruluş aşamasında olması

Medikal sektörden daha çok ekonomik kazanç sağlamak amacıyla "Mediclust Medikal Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi" 2018 yılı Nisan ayında kurulmuştur. Samsun Büyükşehir Belediyesi (%93 hisse), OMÜ Teknopark, Samsun Ticaret ve Sanayi Odası, Çarşamba Ticaret ve Sanayi Odası, Bafra Ticaret ve Sanayi Odası, Samsun Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği, Mediküm ve Türkiye Sağlık Endüstrisi İşverenleri Derneği arasında imzalanan protokol ile kurulan şirketle medikal sektöründe daha fazla söz sahibi olunması hedeflenmektedir. Kamu alımlarıyla yerli üreticinin kümelendiği Samsun ve diğer bölgelerdeki tıbbi cihaz ve gereçleri üreten firmalara köprü olabilecek, oluşturulacak siparişi alıp üretimi ve tedariki sağladıktan sonra alıcıya teslim eden bir yapı oluşturulması amaçlanmaktadır.

Sağlık endüstrisi sektörü, Samsun özelinde Bölgede öne çıksa da ihracat-ithalat verileri açısından Bölgedeki 4 il rakamları birlikte ele alınmıştır.

Raporun önceki bölümlerinde yer alan katma değer işlemleri, bu bölümde sağlık endüstrisini içeren fasıllar için uygulanmıştır. *

*Bu fasıllar belirlenirken Orta Karadeniz'de Rekabet Gücünün Artırılması (TR83) Projesi kapsamında hazırlanan Samsun Tıbbi Cihazlar Endüstrisi raporunda kullanılan GTİP (Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu) kodlarını içeren fasıllar sektörü temsil edici olarak seçilmiştir. Bu fasılların içerisinde sağlık endüstrisine ait olmayan ürünlerin olduğu; ya da bazı sağlık endüstrisine ait ürünleri içeren fasılları içermediği kabul edilerek işlemler yapılmıştır.

İşleme alınan fasıllar
Eczacılık Ürünleri
Alüminyum ve alüminyumdan eşya
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı

İŞLEME ALINAN FASILLAR

Tablo:13 Seçilen Fasıllarla İlgili TR83 Bölgesi İhracat Bilgileri

FASIL	2017 (\$)	2016 (\$)
Eczacılık Ürünleri	1.045.609	1.365.064
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	5.901.633	5.846.509
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	7.485.202	3.316.454
TOPLAM	14.432.444	10.528.027

Kaynak: TÜİK, 2018

Tablo 14: Seçilen Fasıllarla İlgili TR83 Bölgesi İthalat Bilgileri

FASIL	2017 (\$)	2016 (\$)
Eczacılık Ürünleri	20.275.444	19.994.468
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	25.261.311	18.941.608
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	7.343.066	9.916.047
TOPLAM	52.879.821	48.852.123

Seçilen fasıllardan özellikle "eczacılık ürünleri" ve "alüminyum ve alüminyumdan eşya" fasıllarının **ithalat yönünde ağırlıklı** olduğu görülmektedir.

Tablo 15: Seçilen Fasıllarla İlgili TR83 Bölgesi Katma Değer (İhracat) Bilgileri (2017)

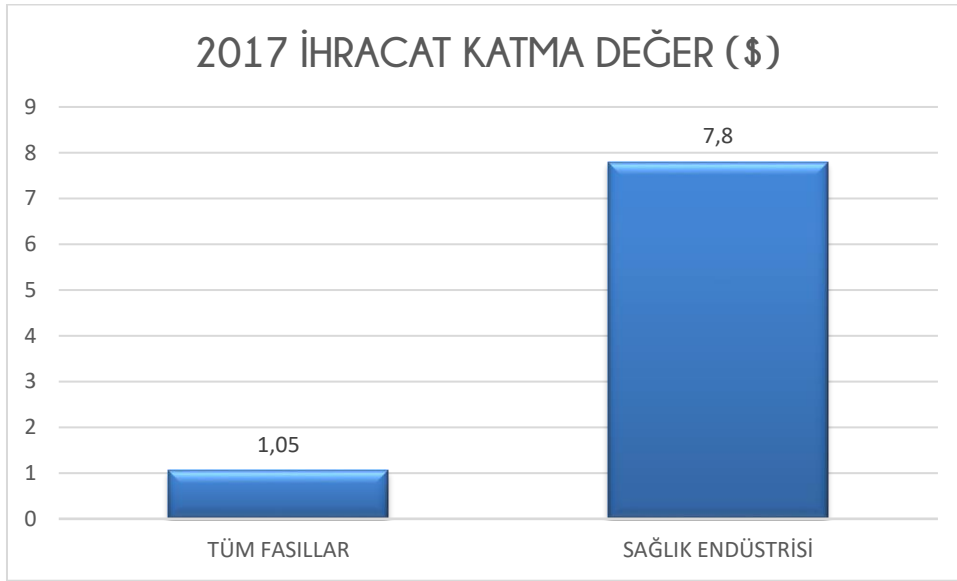
FASIL	İHRACAT (\$)	KG	KATMA DEĞER (\$)
Eczacılık Ürünleri	1.045.609	15.110	69,20
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	5.901.633	1.182.049	4,99
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	7.485.202	653.618	11,45
TOPLAM	14.432.444	1.850.777	7,80

Kaynak: TÜİK, 2018

TR83 Bölgesi'nden 2017 yılında yapılan ihracatın katma değeri **1,05 \$** iken sağlık endüstrisi fasıllarının ihracat katma değeri **7,80 \$'dır**; bu rakama dayanarak bu fasılların ihracata katma değerini artırması anlamında olumlu katkı sağladığı görülmektedir. Özellikle eczacılık ürünleri fasılının ihracat katma değeri **69,20 \$'dır**.

Grafik 7: Seçilen Fasılların 2017 Yılı İhracat Katma Değeri (\$)

Kaynak: TÜİK, 2018

Tablo 16: Seçilen Fasıllarla İlgili TR83 Bölgesi Katma Değer (İthalat) Bilgileri (2017)

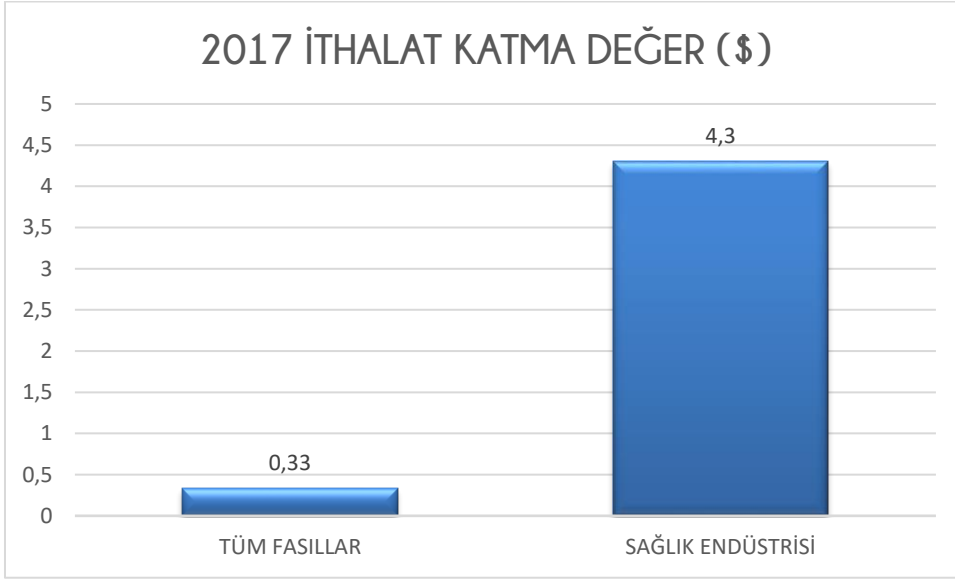
FASIL	İTHALAT (\$)	KG	KATMA DEĞER (\$)
Eczacılık Ürünleri	20.275.444	473.651	42,81
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	25.261.311	11.672.518	2,16
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	7.343.066	151.076	48,61
TOPLAM	52.879.821	12.297.245	4,30

Kaynak: TÜİK, 2018

TR83 Bölgesi'ne 2017 yılında yapılan ithalatın katma değeri **0,33 \$** iken sağlık endüstrisi fasıllarının ithalat katma değeri **4,30 \$'dir**; bu rakama dayanarak bu fasılların ithalat katma değerinin genel ithalat fasıllarının ortalamasının üzerinde olduğunu görebiliriz.

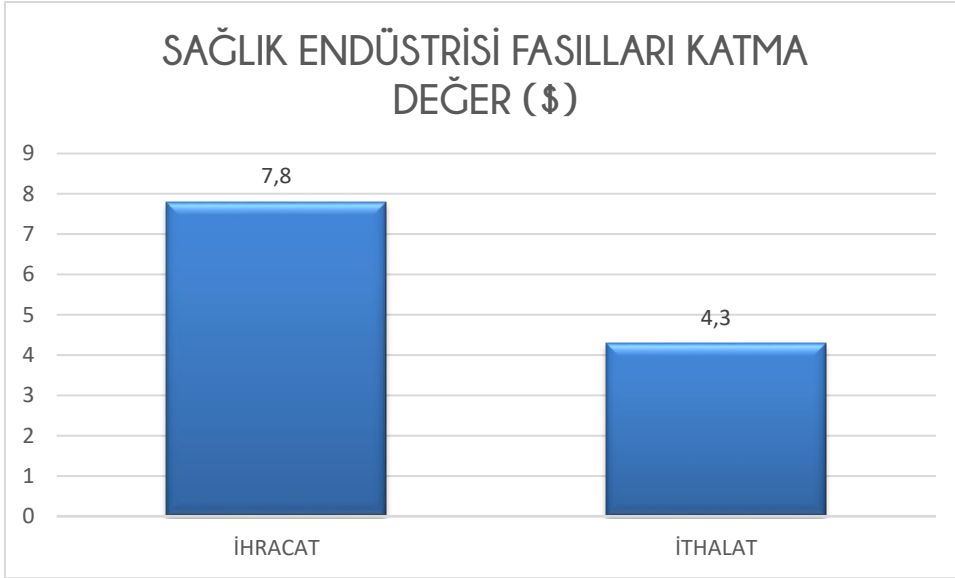
Sağlık endüstrisi fasıllarının ihracat ve ithalat katma değerlerini karşılaştırdığımızda ihraç edilen fasılların katma değerinin (**7,80 > 4,30**) ithal edilen fasılların katma değerinden yüksek olduğu görülmektedir.

Grafik 7: Seçilen Fasılların 2017 Yılı İhracat Katma Değeri (\$)

Kaynak: TÜİK, 2018

Grafik 8: Seçilen Fasılların 2017 Yılı İhracat-İthalat Katma Değeri Karşılaştırması (\$)

Kaynak: TÜİK, 2018

KAYNAKÇA

1. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018); http://www.sbb.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu_Kalk%C4%B1nma_Plan%C4%B1.pdf
2. Ekonomist Online, Kilogram başına ihracat üç yıldır kan kaybediyor; 6 Şubat 2018; <http://www.turk-internet.com/portal/yazigoster.php?yaziid=50580>, Erişim: Aralık, 2018
3. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Türkiye Sanayi Strateji Belgesi (2015-2018); <https://www.sanayi.gov.tr/handlers/DokumanGetHandler.ashx?dokumanId=e9f6e3f2-f8ab-4fd1-9d65-22d553867dc1>
4. T.C. Resmi Gazete, Gümrük Genel Tebliği Seri No: 2; Sayı: 28307, Tarih: 29.05.2012, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120529M1-1.htm>
5. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Başkanlığı, Bilgi Dağıtım ve İletişim Daire Başkanlığı, TR83 Bölgesi Dış Ticaret İstatistikleri (Resmi Yazı ile), Tarih: 01.06.2018
6. Samsun Tıbbi Cihazlar Endüstrisi Raporu, "TR83 Bölgesinin Rekabetçiliğinin Artırılması" BROP Projesi Hizmet Alımı Bileşeni, 2017